

Brasilia

Ambassadrådet Christian de Filippi
+55 61 8127 4623
Praktikant Therese Sandell

UD-AME Dnr 17

Ekonomisk rapport för Brasilien – Betoning på den finansiella krisen

Sammanfattning

- Den globala ekonomiska krisen har nu även drabbat Brasilien och effekterna har visat sig vara allvarligare än man förväntat.
- Industrisektorn drabbas hårdast för tillfället med ökande arbetslöshet och det sista kvartalet av 2008 avslutade en period av fyra sammanhängande år av tillväxt inom industrin. Krisen förväntas även sprida sig till tjänstesektorn vilket kommer att generera än högre arbetslöshet.
- Under de senaste tio månaderna har handelsbalansen sjunkit från USD 4,1 miljarder till minus USD 518 miljoner.
- Regeringens åtgärder omfattar sänkt styrränta, tillförsel av kapital till jordbrukssektorn, hjälp till exportörer, höjning av minimilön, utvidgning av sociala program och ökade investeringar för tillväxtprogram.

Ekonomisk utveckling under 2008-2009

I Brasilien, som till en början skonades från den globala ekonomiska krisen, har den ekonomiska framgången och optimismen ersatts av nedjusteringar och avsevärt lägre förväntningar under de senaste månaderna (slutet av 2008 och början av 2009). Den brasilianska regeringen har sedan flera år prioriterat stabila makroekonomiska grundförutsättningar för att garantera tillväxt och investerarnas förtroende men genom indirekt påverkan har finanskrisen nu

tagit sig in i landet, när den globala efterfrågan sjunkit på bredd. Den tidigare goda ekonomiska situationen med årlig tillväxt på 5,4% (2008) har inför 2009 reducerats till prognostiserade siffror på under 2%, vissa ekonomiska bedömare ser till och med att det finns en risk för att tillväxten år 2009 sjunker till 0 %. Prognosen för 2010 är satt till 3,2% då man förväntar sig en svag återhämtning av extern efterfrågan, vilket kan förstärkas av en ökning av hushållens utgifter som kan påverkas positivt av räntelättnader och lägre inflation. Däremot är den stigande arbetslösheten 2009 och bristande förtroende för exportmarknaden två faktorer som resulterar i att prognosen stannar på 3,2%

Handelspolitik och utrikeshandel

- Handelspolitik

Handelspolitiken är en viktig komponent i brasiliansk utrikespolitik och tar sin utgångspunkt i en diversifierad och allt mer konkurrenskraftig industri, en dynamisk jordbrukssektor och en kraftigt ökande utrikeshandel som dock under senaste månaderna har fått sig en ordentlig törn med anledning av den finansiella krisen. Exporten är dock fortsatt, till största delen, baserad direkt eller indirekt på råvaror. Brasilien har tidigare pendlat mellan protektionism och frihandel, men under senare tid främst poängterat frihandel under Lulas regering och man är aktivt inom ramen för G20-samarbetet i relation till WTO-förhandlingarna för att öppna EU:s och USA:s marknader för import av framförallt jordbruksprodukter (och samtidigt reducera egna stödformer). Dock har den globala finanskrisen bidragit till protektionistiska åtgärder i närliggande länder. Ett möte mellan Argentina och Brasilien just för att främja frihandel sker mellan utrikesministrarna i dagarna.

Brasilien verkar idag ha en pragmatisk syn på att det är svårt att komma vidare med förhandlingar inom WTO, men att det ändå är värd att försöka åstadkomma mer. Samtidigt verkar man även nu vara inne på bilaterala förhandlingar.

- Handelsbalansen

De senaste veckorna har kantats av stor oro för det överraskande underskottet i handelsbalansen. Handelsbalansen som tidigare haft en positiv trend visade under januari månad ett underskott för första gången sedan 2001, vilket beräknas uppgå till USD 518 miljoner. Under januari minskade exporten med 22,8% och importen med 12,6% jämfört med samma månad under 2008. En reduktion av import under den första veckan i februari

gjorde dock att januaris resultat delvis rättades till och det registrerades ett överskott på USD 471 miljoner under perioden.

- Import och export

Brasiliens största handelspartner är EU. Näst största handelspartner är USA. Under de senaste åren har även handeln med Asien (Kina), Afrika och grannländerna i Latinamerika växt kraftigt. Mellan 2000 och 2007, exporterade EU27 mindre till Brasilien än vad man importerade, vilket ledde till ett underskott i EU27 handelsbalans på 11,5 miljarder EUR (2007). Under de första nio månaderna av 2008 minskade underskottet till EUR 8,4 miljarder som ett resultat av att exporten till Brasilien ökade och importen minskade. Brasiliens totala andel av EU27's handel nådde under 2008 2% av exporten och 2,3% av importen och med de siffrorna är Brasilien EU27's tionde mest viktiga handelspartner.

Av Sveriges utrikeshandel utgör import från Brasilien 0,5% och placerar landet på en 27:e plats och när det gäller export står Brasilien för 0,8% vilket ger landet en 23:e plats, enligt Sveriges statistiska centralbyrå. EU27's direkta investeringar i Brasilien ökade från EUR 5,4 miljarder (2006) till EUR 7,1 miljarder (2007) och placerar Sverige som det 10:e största landet som investerar i Brasilien. Brasiliens direkta investeringar inom EU27 ökade från EUR 1,2 miljarder (2006) till EUR 1,9 miljarder (2007).

Stadsbudgeten

Den brasilianska statsskulden har under de senaste åren minskat i förhållande till landets BNP och uppgick under 2008 till 41%. Landets positiva tillväxt, större delen av 2008, gav ett primärt budgetöverskott på BRL 118 miljarder vilket svarar mot 4% av BNP och räcker till att täcka stor del av räntorna för utlandsskulden.

Under 2008 utgjorde den offentliga skulden 36% av BNP jämfört med 41% under 2007.

- Betalningsbalansens löpande poster och tjänstebalansen

Vid slutet av 2008 visade uppvisade betalningsbalansen det sämsta resultatet på 10 år. Den visade ett underskott på USD 28,4 miljarder.

Tjänstebalansen omfattade både positiva och negativa siffror. Överflyttning av överskott till utlandet steg kraftigt och direkta utländska investeringar i Brasilien under 2008 slog rekord med USD 45 miljarder (SEK 378,7

miljarder) jämfört med USD 35 miljarder (SEK 294,6 miljarder) under 2007, vilket kan tolkas som att utländska investerare ser långsiktigt potential i Brasilien och värderar Brasiliens ekonomi som grundläggande sund. Mycket tyder dock på att utländska investerare på senare tid även dragit ner på investeringarna i Brasilien.

- *Skatteläget*

Även om skattebetalningarna under större delen av 2008 slog rekord bidrog novembers och decembers resultat till att de sjönk jämfört med 2007. Den fallande tendensen beror utan tvivel på den ekonomiska aktiviteten minskat både på federal, delstatlig och kommunal nivå.

I början av februari meddelade regeringen om nedskärningar i statsbudgeten på BRL 37 miljarder till följd av den ekonomiska krisen. Analytiker förutspår en minskning av skatteintäkter som andel av BNP under 2009 beroende på effekter av fallande varupriser, minskad export och ökande finansiella kostnader. I den mån skatteintäkterna minskar förväntas även investeringarna minska. Samtidigt har ju regeringen angett att den ska försöka vidmakthålla och till och med öka investeringarna för att parera den finansiella krisen.

Styrränta, banksektorn och inflation

- *Styrräntan (Selic)*

Styrräntan sänktes till 12,75% i slutet av januari 2009 och förväntas sjunka ytterligare under året, men var ändå i januari fortfarande världens högsta realränta (inflationsspöket och minnet av åren med hyperinflation påverkar starkt penningpolitiken). Sänkningen av räntan skedde bland annat på uppmaning av industrin och flera regeringsrepresentanter med avsikt att stimulera ekonomin. De flesta prognoser pekar på att räntan ska ner ytterligare, kanske uppemot några procentenheter på medellång sikt. Lula understryker även delstaternas och kommunernas plikt att tillsammans hjälpa hela landet att undvika en ekonomisk nedkyllning, då det medför högre arbetslöshet och kan leda till en förvärrad finansiell kris och även lägre förtroende för den nuvarande regeringen.

- *Bankernas marginaler*

Banksektorn är fortfarande relativt stabil, framförallt beroende på liten exponering mot utlandet. Det är framförallt kreditåtstramningen som givit negativa effekter och de största företagen har drabbats värst – då de har haft störst upplåningsbehov. Kreditåtstramningen har även påverkat mindre banker som drabbats av likviditetskris. President Lula har starkt kritiserat de

brasilianska bankernas kreditmarginaler (spreads) med hänvisning till att det är bankernas skyldighet att ge bra krediter och därmed bidra till den ekonomiska tillväxten. Under perioden september-december 2008 steg bankernas spreads kraftigt. Bankernas genomsnittliga utlåningsräntan till företag ligger enligt uppgift från Bradesco Bank på 35 %. Lula har nu indikerat att han förväntar sig att de offentliga bankerna sänker räntorna för lån och reducerar sina spreads inom en snart framtid.

I och med den dramatiska tillväxten inom bankkrediter under de senaste åren har företag blivit mycket mer beroende av dessa, vilket resulterar i likviditetsproblem när krisen drabbar Brasilien. Begräsning av de globala finansiella marknaderna har tvingat Brasilianska företag att söka stöd hos nationella banker. För att öka likviditeten till mindre banker har regeringen lättat på deponeringskraven för banker. Man har även auktionerat ut delar av dollarreserven för att bromsa den brasilianska valutans fall mot dollarn. Vidare har man även gett mandat till Centralbanken och en stor statligt ägd bank för att kunna köpa upp mindre banker som hamnat i likviditetskris. Därutöver har man erbjudit statliga exportkrediter till exportföretag genom bland annat BNDES och påbörjat arbete med lagstiftningsändringar när det gäller vilka företag regeringen äger och som de statliga ägda företagen får investera i.

- Inflation

Den genomsnittliga inflationen för 2008 låg i december på 5,9% jämfört med 6,4% under november månad, vilket indikerar att den försvagade inhemska efterfrågan dämpar pristrycket trots en försvagad växelkurs. Inflationen förväntas sjunka till 3,5% under 2009 och därefter öka marginellt allteftersom efterfrågan tilltar. Prognosen bygger på att fallande råvarupriser, lägre skatteintäkter och reduktion av flaskhalsar inom jordbrukssektorn kommer att leda till viss lindring av både konsument- och producentpriser.

Börs och valutor

- Börs

På Brasiliens börs, Bovespa, slutade året 2008 med ett fall på 41% vilket till stor del berodde på att de utländska investeringarna drogs tillbaka med BRL 24,7 miljarder. Den största delen av sänkningen på börsen skedde under det sista 4 månaderna. Bovespa har fallit ytterligare under de senaste veckorna, vilket till viss del kan bero på att de flesta bedömare har en pessimistisk prognos inför framtiden. Detta trots den amerikanska regeringens nyligen

annonserade åtgärder, i form av ett ekonomiskt krispaket, för att bekämpa krisen.

- Valutor

Den brasilianska valutan, realen, har drabbats genom den globala koncentra-tionsvågen till USD och sjunkit kraftigt under hösten och vintern. En del större brasilianska företag hade dessutom spekulerat i dollar och har drabbats hårdare än andra av den allt svagare realen. Under 2009 förväntas en mer stabil utveckling på såväl börsen som valutan. Centralbanken är beredd att intervensera för att lugna eventuell akut instabilitet, dock utan att minska valutareserverna signifikant.

Arbetsmarknad

- Avsked

I mitten av januari meddelade regeringen att 655 000 formella tjänster eliminerats under december månad 2008. Dock tillhör majoriteten av de som drabbas av uppsägningar den informella sektorn. Den ökande arbetslösheten medför tryck på Brasiliens stela arbetsmarknadslagar och ökande förfrågningar om mer flexibla anställnings- och avskedningsmöjligheter. Ökad arbetslöshet i samband med sjunkande löner kommer att påverka den privata konsumtionen som i sin tur hämmar tillväxten. Under januari månad har flera företag kortat ner arbetsdagarna för sina anställda och till och med beviljat ledighet med full betalning för att tackla den situation som råder. Den mest drabbade sektorn är hittills bilindustrin.

- Minimilön

Ökning av minimilönen är en av president Lulas stora prioriteringar och den 1 februari 2009 höjdes minimilönen från BRL 415 (SEK 1 495) till BRL 465 (SEK 1 675). Åtgärden är en viktigt politisk signal från arbetarpartiet PT och ökningen kommer att vara positiv för ungefär 25 miljoner arbetare, samt 17,8 miljoner pensionärer och förtidspensionärer i Brasilien. Enligt arbetsministern Carlos Lupi, kommer höjningen av minimilönen att resultera i produktionsökningar genom förbättring av levnadsstandard, ökat utbud och efterfrågan som leder till att handeln ökar och i sin tur skapar nya arbetsmöjligheter. Frågan är dock om denna ökning även medför att vissa arbetsuppgifter dras in, då de inte längre är lönsamma att utföra.

PAC och sociala program

- PAC

Utvecklingsproblemen och ojämlikheten kvarstår som Brasiliens kanske största utmaning på sikt och investeringarna genom det statliga programmet PAC måste fortsätta för att kunna bidra till en positiv samhällsutveckling. Programmet för ekonomisk acceleration är ett centralt instrument för regeringen och används för att motverka finanskrisens effekter i Brasilien och president Lula har utlovat fortsatta satsningar på PAC-investeringar på framförallt hälso-, utbildnings- och det sociala området. Men med minskade skatteintäkter är risken stor att de sammantagna PAC-investeringarna kommer att behöva reduceras eller skjutas på framtiden. Det kan då bli andra områden som drabbas, fysisk infrastruktur och kanske försvarsområdet.

- Bolsa familia och Plano nacional de habitação

Det sociala programmet Bolsa Familia syftar till att öka köpkraften hos landets fattigaste invånare för att stimulera ekonomin. I dagens längde mottager 11 miljoner familjer stöd, vilket motsvarar ungefär 21% av befolkningen. Regeringen har även beslutat om att utvidga kretsen av mottagare.

Byggbranschen påverkas drastiskt av krisen, mer än förväntat. Branschen kan komma att hjälpas av den nationella boendeplanen *Plano nacional de habitação* som Lula har tagit initiativ till. Målet är att bygga 1 000 000 hus inom de närmaste två åren. Nyligen på ett möte med delstater och kommuner uppmanade presidenten politikerna att lägga press på bankerna för att få dem att finansiera projekten och reducera omkostnaderna för lån för att målgruppen – familjer med en månadsinkomst på BRL 2 000 - ska ha råd att bosätta sig där.

Industri

Industrisektorn drabbas för tillfället hårdast av krisen men den förväntas även sprida sig till vidare till tjänstesektorn och därmed generera en stigande arbetslöshet. Ytterligare indikatorer som visar på att krisen nu påverkar Brasilien är att export och industriproduktion minskar genom lägre råvarupriser, nedskärningar i statsbudgeten vilket medför längre skatteintäkter samt att kreditmöjligheter begränsas.

Under oktober månad 2008 visade de ekonomiska indikatorerna tydliga tecken på försämring av den brasilianska ekonomin. I december föll produktionen med 14,5% jämfört med samma period förra året. Den beror till största del på minskad produktion inom bil-, metall och kemisk industri. Försäljning av bilar föll med 31% i november. Avsaknad av krediter, stora

lager och en sjunkande efterfrågan påverkade till stor del minskningen och kapacitetsutnyttjandet föll från 80-90% till 74-76%. Utsikterna för de första 6 månaderna av 2009 ser relativt mörka ut vilket bidrar till låga förväntningar på framtiden, framför allt inom bilindustrin, metallindustrin samt inom produktion av elektriska produkter. Därutöver kan råvaropriserna komma att falla, vilket i sin tur kan bidra till ytterligare varsel och produktionsbortfall. Mot strömmen går dock textilindustrin, som på senare månader lyckats öka sin produktion, bland annat till följd av fallande valutakurs.

Ur svensk synvinkel

De höga skyddstillarna och konkurrensskyddet för den inhemska industrin är en av anledningarna till att över 200 svenska företag finns representerade på den brasilianska marknaden, många med produktionsanläggningar inte bara för den inhemska marknaden utan även för vidareexport.

Dessa 200 svenska företag finns representerade i Brasilien idag, främst i delstaten São Paulo. Totalt sett arbetar runt 50 000 människor i företagen, men andelen svenskar är numera mycket liten. De största svenska företagen i Brasilien är bland andra ABB, Alfa Laval, Arla Foods, Astra Zeneca, Atlas Copco, Electolux, Ericsson, Sandvik, Scania, SKF, Sony Ericsson, Swedish Match, Tetra Pak, Elekta och Trelleborg.

Slutsats

De flesta bedömare är överens om att utvecklingen under de senaste månaderna har visat att Brasilien inte kunnat undvika den globala finansiella krisen som man hade hoppats på utan går sakta men säkert in i en recession. Däremot kommer den senare till Brasilien, vilket kan göra att man kan återuppnå tillväxt och därmed ha en kortare nationell nedgång. De flesta bedömer menar att den globala ekonomins nedgång förhoppningsvis vänder mot slutet av året, vilket även påverkar Brasilien positivt. Enligt finansminister Mantega har Brasiliens ekonomi redan nått botten och ekonomin sakta börjat ta fart igen, även om det samtidigt är tidigt för att se några klara tecken på det.